

ötven6van

Beszélgetés Szolnoki József és Katharina Roters képzőművészekkel

TOLNAY IMRE

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója olyan rálátási lehetőség a korabeli eseményre, azok vonatkozásaira, következményeire, mely talán 56 és az egész magyar közelmúlt megértéséhez-feldolgozásához is új szempontokat ad. A történelem mint konstrukció és az emlékezet azonban nem fedik egymást – erre világított rá egy tanulmányában Pierre Nora¹ is. A Kárpát-medence szinte mindig az átmenetiség, így a sajátos szempontok szerint megszárt krónikák hazája (is) volt, a szó többféle értelmében. Szolnoki József és Katharina Roters jó két évtizede foglalkozik az átmenetiséggel, közelmúltunk történelmének az átlagember szemszögéből mintavételezett olvasataival, szimbólumaival. Szolnoki kitüntetett figyelemmel fordul az átragasztott címertáblák, ha úgy tetszik, a kortárs heraldika felé. 2015

A győri Attila utca 15. homlokzata

februárjában a győri Esterházy-palotában (Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum) közös kiállítást rendeztek *Hackeld a múltat!* címmel. A záró tárlatvezetésen megkereste őket valaki, aki egy azóta elfalazott győri Rákosi-címeres homlokzatdíszet fotózott le még a 80-as években. Ebből a fotóból indultak ki az aktuális projektjük során, amellyel újabb aspektussal bővült munkásságuk társadalmi vakfoltokat tematizáló vonulata. Ennek kapcsán beszélgettem a két művésszel.

SZOLNOKI JÓZSEF: Projektünk több részből áll, amelyből az egyik a győri Attila utca 15.-ben található mázas kerámia dombormű feltárása és annak dokumentálása. A művet az említett kiállításlátogató 84-ben fényképezte le, „nem hitte el”, hogy ott fent van, fent lehet egy ilyen jelkép az 1952-ben eredetileg vagongyári kádereknek épült lakóház falán. Az általunk szervezett, dokumentált és a múzeum által segített feltáráshoz többféle engedély kellett, így közben a korábbi hétköznapi faldísz muzeális tárggyá, az „ártatlan” társasház lieu de mémoire-rá² (emlékezeti helyé) vált. Több lehetőség áll a láthatóvá tett, „műtárgy” előtt: vagy így marad, és a házon emléktábla jelzi majd a feltárás idejét, célját, vagy szimbolikus aktusként vissza lesz falazva, vagy kiemelik, és a múzeumba kerül. E három opcióról most szavaz a társasház lakóközössége.

Milyen előzményei voltak a címer- és műtkutatásoknak?

SZ. J.: Az utóbbi években országjárásunk során számos leragasztott, lefestett Rákosi- és Kádár-címert találtunk és dokumentáltunk. A salgótarjáni Megyeházára 1956. október 17-én helyezték fel egy, a munkás-paraszt összefogást szimbolizáló 10x4 méteres reliefet. Alig két hónappal később, december 8-án a dombormű mellől lóttek a tömegbe, 131-en haltak meg, köztük gyerekek is. Később aztán fákat ültettek elé, hogy eltakarják. Majd 2011-ben egy viharban letört nagyobbacska ágra hivatkozva a fákat kivágták. Az épület előtt tartott tavalyi október 23-i megemlékezés illusztris helyi résztvevőivel készített interjúból egyértelművé vált számunkra, hogy

foto: Tolnay Imre

A Rákosi-címer, 1952

néhány POFOSZ-on kívül senki sincs tisztában azzal, hogy az éppen megkoszorúzott épületen található az ország utolsó Rákosi-címere. A trauma, az „elfojtás” klasszikus esetéről van itt tehát szó. A salgótarjáni projektnek tulajdonképpen folytatása a győri.

Az Attila utcai feltáráshoz kapcsolódóan a Kazinczy-gimnázium diákjai egy-egy otthon talált tárgyon keresztül vizsgálták meg a saját családjuk 50-es évekről és 56-ról kialakított emlékezetét. Az alumínium kávéfőződtől kezdve számos múltrevizitum került terítékre. Volt például Rákosi-címeres gomb is, amelyet az egyik diák nagybátyja a mosonmagyaróvári sortűz helyén talált egy héttel a drámai esemény után. Az ezekhez kapcsolódó interjúk „mélyfúrások” megmutatják, hogy meddig tart, miként működik az emlékezet egy-egy tárgy vallatása, körüljárása révén. Ezek a diákok által készített interjúk helyezik keretbe az általunk végrehajtott Attila utcai feltárást.

KATHARINA ROTERS: Az eltávolított szimbólumok tulajdonképpen varázstalanított jelképek. A fal, a befalazás és a feltárást, az eltűnő, feltűnő, előtűnő jelképek és azok kivágása – a zászlóból, az emlékezetből – mind szimbolikus cselekedetek, művész se

kell hozzájuk. Mi nem értelmezünk, nem értékelünk, hanem feltárunk, szemeket nyitogatunk, s aki szívesen beszél – sokan nem akarnak –, azzal beszélgetünk. Ez egy állapotfelmérés, melyet a legnagyobb pedantériával, a napi politikai problémák érintése nélkül igyekszünk végrehajtani. Szerintem az Attila utcai Rákosi-címeres dombormű egy street art emlékmű. Kint maradása esetén nem csak az adott és kijelölt ünnepnapokon, hanem az év bármely napján láthatjuk majd.

SZ. J.: A salgótarjáni Rákosi-címer nem látása, nem tudása egyfajta vakfolt – melynek a mostani győri projekt egy újabb vizualizációja. Feltárásunk gondolatokat és érzelmeket indukál, kutatásunk ugyanakkor a szív és az ész szerepét, viszonyát vizsgálja az úgynevezett történelemhez. Természetesnek tekinthető, hogy a (betiltott) jelképek inkább indulatokat váltanak ki, mintsem gondolatokat, hiszen bennük igen sok minden akkumulálódik, a terror, az elnyomás, a sorsszerűség. És miközben manapság az évforduló kapcsán, mondhatni, a csapból is ez folyik, az általunk randomszerűen kiválasztott adatközlők nem tudják, nem akarják felismerni, felidézni azt a szimbólumot, amely a lyukas zászló lyukjaként őrződött meg bennük, vagyis inkább oltódott ki az emlékezetükből.

Jegyzetek

- 1 Pierre Nora: Emlékezeti helyek (ford. K. Horváth Zsolt). In: Emlékezet és történelem között, Napvilág Kiadó, 2010.
- 2 Uo.

A Rákosi-címer feltárása

